

OPINIA

națională

Revista săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național editată de FUNDATIA "ROMÂNIA DE MÂINE"

OPINIA PUBLICĂ ȘI SOCIETATEA CIVILĂ

Prof.dr. Aurelian BONDREA

Între problemele sau temele de evidentă importanță pentru înțelegerea proceselor complexe pe care le parcurge societatea românească după decembrie 1989, pentru prefigurarea viitorului său, un loc aparte revine, sub aspect teoretic-științific și practic, definirii și, în cele din urmă, constituirii de fapt, afirmării efective a societății civile.

Un asemenea subiect interesează pe analiști, pe cercetătorii din sfera științelor sociale în special, dar și opinia publică în general, pe toți cetățenii, însă tocmai în măsura în care aceștia devin conștienți de avantajele și valorile sociale ale societății civile. Iar aceasta pentru simplul motiv că fiind vorba despre perspectiva evoluției democratice a societății românești, nimănui nu-i poate fi

indiferent dacă și în ce măsură democrația reală și statul de drept se constituie și se afirmă ca mod de existență efectivă a tuturor. Se înțelege, a tuturor celor conștienți de drepturile și îndatoririle lor, între opinia publică, democrație, statul de drept și societatea civilă trebuind să existe o perpetuă intercomunicare, dată fiind condiționarea lor reciprocă¹⁾.

De fapt, în cadrul Fundației "România de Măine" s-au organizat, în ultimii ani, dezbateri multidisciplinare în legătură cu stadiul și perspectivele imediate ale evoluției economice, sociale, politice și cultural-spirituale a societății românești, cu locul și rolul ei în Europa și în lumea contemporană în general, pornind de la "starea de tranziție" și dificultățile obiective și subiective ale acestui proces. Unele din

concluziile acestor dezbateri au fost expuse sistematizat într-o lucrare de sinteză²⁾ care a găsit un larg ecou în diferite medii sociale, conturându-se chiar ideea constituirii și organizării unei structuri specifice societății civile, "Alianța Națională pentru România de Măine", organism public, obștesc, nepatrimonial, deschis tuturor celor care doresc să i se alăture: fundații, asociații, uniuni sau alte structuri organizate din diferite domenii, precum și persoane particulare, în nume propriu. S-ar putea spune că s-a creat un încurajator curent de opinie în această direcție, aprecierile și opțiunile exprimate până acum fiind un stimulente pentru noi demersuri și concretizări organizatorice, proces întrucâtva mai dificil. Fapt este că, așa cum constată și lucrarea citată anterior, sunt necesare noi eforturi "orientate cu bună credință în direcția constituirii și afirmării societății civile, a acelei întreprinderi de asociații, organizații profesionale, culturale, religioase, morale apte a întări legitimitatea democrației și a multiplica mijloacele de exprimare a intereselor diverse, ca o contrapondere în raport cu statul, cu interesele instituțiilor politice oficiale, așa cum se petrec lucrurile, principial, într-un sistem democratic"³⁾.

Actualitatea acestei teme, pe plan național și internațional, cerința unor continue clarificări, în rândul analiștilor sociali, dar mai cu seamă pentru opinia publică sunt cât se poate de evidente.

(Continuare în pag. 6)

EMIL CIORAN - O altă ipostază

Pag. 4-5

PLEDOARIE PENTRU EDUCAREA CUNOAȘTERII

Acad. Ștefan MILCU

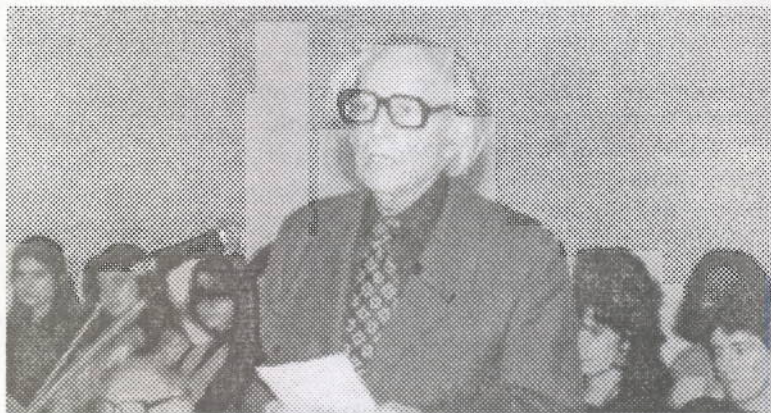
Cunoașterea este un proces neuro-psihic prin care informațiile din mediul de viață sunt înregistrate de exteroceptori și de receptorii cerebrali. Se constituie astfel un depozit de date, ca un factor dinamic, amplificat în decursul existenței într-o măsură diferită individual, prin procesul de muncă, și într-o măsură mai redusă prin procesul elementar al trăirii.

Acumularea de informații în decursul ontogenezei, condiționată de integritatea exteroceptorilor și a creierului, constituie ceea ce se poate numi fondul mnezic (de memorie) ca factor esențial al cunoașterii. Din acest fond mnezic se utilizează amintirile, meditațiile și orientarea în activitatea curentă, necesară în spațiu și timp și în procesele de muncă. Dacă datele informaționale sunt integrate în structurile cerebrale se obține o

cunoaștere superioară calitativ, care ne permite să realizăm o cunoaștere creatoare, de idei, de concepte și de interrelații între fenomene, de deschidere în orizontul valorilor și a ceea ce se poate numi **noul** sub diferite forme. Se poate, deci, diferenția o cunoaștere elementară, reproductivă, și o cunoaștere superioară, creatoare.

Din această succintă prezentare reiese evident importanța decisivă a receptării informațiilor, a volumului informațional și a integrității cerebrale. Reiese, de asemenea, rolul decisiv ce-l au, în acest proces complex, protecția și educarea creierului, comentate de noi anterior. Reiese, totodată, importanța activității într-un univers informațional, accesibil în epoca noastră printr-o tehnologie complexă, informațională.

ACADEMICIANUL ROMULUS VULCĂNESCU LA 85 DE ANI

Academicianul ROMULUS VULCĂNESCU a împlinit, la 23 februarie, 85 de ani. Este o sărbătoare pentru știința și învățământul românesc, căror savantul și profesorul Romulus Vulcănescu le-a consacrat o viață de eforturi și de realizări excepționale. Și este un moment de referință pentru conștiința noastră națională la a cărei luciditate veghează neîncetat. Lucrările de entologie, etnografie și antropologie, de folclor și filosofie a culturii, de sociologie și estetică, purtând numele ilustrului sărbătorit, fac parte din patrimoniul spiritualității românești și tocmai de aceea ele cunosc o largă audiență în Europa și în întreaga lume. Fiind foarte bun român, Romulus Vulcănescu este universal și, în această calitate, el a fost ales membru al mai multor societăți și instituții academice, românești și străine, între care Institutul Internațional de Sociologie din Roma (1965), Societatea de Folclor din Londra (1967), Asociația Internațională de Studii și Civilizații Mediteraneană din Paris (1973), Consiliul Permanent al Uniunii Științelor Antropologice și Etnologice din New York (1973) ș.a.

Aflat în plină forță creatoare și însuflețit de un cald patriotism, academicianul Romulus Vulcănescu activează neobosit ca profesor la Universitatea "Spiru Haret" și președinte al Consiliului de Științe Etnologice al Fundației "România de Măine", fiind un colaborator de prestigiu al revistei "Opinia națională", în paginile căreia avertiza de curând: "Cosmopolitismul este o catastrofă. Dezinformează și apoi destramă etnii și națiuni întregi. Există, într-adevăr, și la noi unii care, sub masca europenismului, susțin că trebuie să ne punem în cap numai cenușă, să ne înfățișăm pe larg numai defectele, toate înfrângerile suferite ca popor, toate degradările spiritului. Ei uită sau se prefac a nu pricepe că dacă vom tot vorbi astfel, vom ajunge să fim cum vorbim. De aceea trebuie să respingem categoric asemenea atitudini restrictive prin negativismul lor".

Cu convingerea că sărbătoritul are încă multe de scris și de spus, îi dorim sănătate, putere de muncă și LA MULȚI ANI!

LIMBĂ - ARTĂ - ȘTIINȚĂ (V) POEZIE ȘI SÍMBOL

Acad. Ion COTEANU

În ultimele decenii ale secolului trecut, un grup de tineri poeți de la noi adoptă o artă poetică nouă sub influența lui Alexandru Macedonski (1854-1920) în cenaclul inițiat de el.

Numită **simbolism**, această artă poetică se datora concepției estetice a lui Stéphane Mallarmé (1842-1898), considerat maestru al ei, continuat apoi în mod strălucit de unul dintre admiratorii săi, Paul Valéry (1871-1945).

Cenaclul lui Macedonski a fost frecventat între alții de I. Minulescu, Gh. Bacovia, I. Pillat, T. Arghezi, de T. Vianu etc. Din versurile citite în cenaclu și din discuțiile în jurul lor s-a conturat și la noi o direcție poetică inovatoare întemeiată pe ideea simbolismului francez pe baza ideii că poezia, mai cu seamă cea lirică, trebuie să se realizeze mai ales prin simboluri, să le cuprindă și chiar să creeze unele noi.

Simbolul ca atare este reprezentarea mai mult ori mai

puțin evidentă a unei echivalențe între cuvinte, uneori și semne grafice, din care rezultă semnificații estetice noi. La origine însă, în greaca veche simbol denumea orice semn de recunoaștere dintre persoane sau grupuri de persoane care împărtășeau aceeași idee, aveau aceleași preocupări, tendințe sau năzuințe. Din greaca veche el a trecut apoi în decursul vremii în latină, apoi, în mai toate limbile de cultură. Dintr-un simplu indice de recunoaștere a apartenenței celor care-l foloseau, simbolul a căpătat semnificații din ce în ce mai complexe, de exemplu crucea ca simbolul creștinismului. Denumirea de simbol se dă însă și unor semne folosite în diverse științe, de exemplu = înseamnă în matematici "egal", H, N, O constituie în chimie simboluri pentru hidrogen, azot, oxigen.

(Continuare în pag. 6)

VIITORUL SATULUI⁽¹⁾

Dr. Nicolae RADU
Dr. Carmen FURTUNĂ

Politicienii văd în felul lor viitorul, cel mai adesea pe termen scurt. Profesioniștii viitorului, de felul lui Daliel Bell, fac din analiza variantelor o adevărată știință. Țăranii au și ei o concepție asupra "timpurilor ce or să vină". Uneori, ea se reduce la o cugetare născută din "nestatornicia vremurilor": "Ce a fost am văzut, ce va fi vom vedea"; "Viața - grea, ușoară - o vom trăi cum vom putea. Trăiești cum poți azi și, la fel, mâine"; "Viitorul nu-l poate ghici nimeni. Desigur, nici noi. Cine a putut ghici schimbările de azi acum 10 ani?" Alteori însă, viitorul este destul de precis conturat în modul lor de gândire. În particular, perspectiva țărănească asupra evoluției își are rostul său, deoarece nici un viitor nu poate face abstracție de ceea ce există.

O primă variantă asupra evoluției satului aparține țăranilor săraci. Iată cum apare ea:

"Am o familie mare și iau pământ în arendă. Doresc să pot face acest lucru și în viitor. Voi putea trăi astfel, eu și familia mea, luând în arendă pământ de la cei care nu-l pot munci".

"În viitor, aș vrea să pot lua în arendă mai mult pământ, dar, în același timp, aș vrea să existe și locuri de muncă pentru copii, să pot lua credit de la bancă pentru renovarea casei în care stau".¹⁾

"Cam jumătate dintre țăranii din comuna noastră au sub un hectar de pământ. Datorită prețului ridicat al lucrărilor agricole, muncesc pământul cu mijloace proprii: ară cu plugul și calul, stropesc cu pompa purtată în spate. Viitorul, cum va fi? Cum să fie? Mai greu. Nu este destul pământ, iar serviciu nu mai poți găsi".

"Primăvara și vara, lucrăm cu ziua, la particulari: tăiat, legat, cules vie. Plata? Zece mii de lei pe zi și mâncare. Am fost mulțumiți. Iarna este mai greu: nu este de lucru. Lucrăm și în arendă: luăm pământ de la bătrânii care nu mai pot să-l muncească și, din recoltă, le dăm jumătate, iar jumătate ne rămâne nouă. Cine să ne dea și nouă pământ și de unde? Cum vedem viitorul? Negru!"²⁾

"Satul are cu siguranță un viitor. Populația va întineri, cei plecați la oraș vor reveni la sate, dar pământul nu va ajunge".³⁾

"Tinerii noștri nu se pot încă gândi la viitor; așteaptă schimbările promise de conducători. Este nevoie de locuri de muncă pentru tineri. Este bine că avem un primar tânăr, capabil, iubitor de locurile natale. Viitorul va fi mai greu de construit, deoarece nu sunt locuri de muncă, nu ai unde munci".⁴⁾

Pentru țăranii cu pământ puțin sau fără, viitorul este de fapt ... trecutul. Acel trecut pe care cercetarea socială îl cunoaște foarte bine și îl plasează undeva,

înainte de primul război mondial. Într-adevăr, atunci se punea problema arendării pământurilor de către țăranii cu teren puțin sau fără și, tot atunci, se punea problema împroprietării. După primul război mondial, dijma nu a mai jucat un rol atât de important, în schimb, insuficiența pământurilor în raport cu nevoile țăranilor a dominat viața satelor, generând primele "valuri" de migrații spre orașele vremii.

Cel puțin în parte, satul actual se întoarce spre trecut, dar o

Cercetarea științifică la Universitatea "Spiru Haret"

Satul Aprozi, comuna Budești, județul Călărași⁵⁾

	1989	1996
Tractoare	10	35
Combine	5	1
Sape	1000	2000
Cazmale	500	600
Cai	20	50

Satul Băneasa, județul Galați⁶⁾

	1989	1996
Tractoare	40	20
Combine	9	2
Semănători	10	8
Căruțe	99	280
Sape	800	1600
Bovine	525	850

Satul Peștera, județul Constanța⁷⁾

	1989	1996
Tractoare	40	15
Combine	20	7
Sape	1850	2040
Cazmale	1410	1260
Cai	88	363
Măgari	20	35

O primă observație care se impune se referă la reducerea numărului de tractoare și alte mașini agricole după 1989. Cauzele sunt numeroase și sunt indicate cu precizie de cercetările de teren. Dispariția CAP-urilor, a SMA-urilor, uzura lor fizică accentuată, "împărțirea" lor între AGROME-URI și proprietari particulari apar ca principale cauze.

Creșterea numărului uneltelor tradiționale, dar și a animalelor de muncă are, însă, o semnificație deosebită. Atât datele prezentate, cât și numeroase altele, de care dispunem, evidențiază un lucru cert: se reduce gradul de mecanizare a muncilor agricole și crește, în ritm alert, numărul uneltelor și animalelor de muncă tradiționale și rudimentare. Cândva, tractoarele au "mâncat" (la propriu și la figurat) caii și boii, acum aceștia "mâncă" tractoarele. Dincolo de vorbe, întoarcerea spre trecut este clar

întoarcere în condiții mult mai grele: dezindustrializarea orașului, relegarea dificilă de muncile pământului pe baze tradiționale, îmbătrânirea populației satelor etc. Pe scama bătrânilor din așezările rurale și a proprietarilor de la orașe apare "noua clacă", "claca de sfârșit de mileniu", căreia ne place să-i zicem dijma. Însă este greu de precizat evoluția ei, întrucât nu se mai pune problema unor eventuale împroprietări, ci doar a unor operații de vânzare și revânzare de pământuri, la care cei săraci, oricum nu vor putea participa, ca și altădată.

Prin urmare, în viziunea țăranilor săraci, viitorul înseamnă trecut, când nu se leagă de speranța în "conducătorii centrali sau locali". Întoarcerea spre trecut este evidentă nu numai în reapariția dijmei, dar și în trecerea, pe primul plan, la utilizarea uneltelor tradiționale. În acest sens, câteva date concrete sunt extrem de relevante:

vizibilă și nu există semne că lucrurile ar putea evolua și altfel pe termen scurt.

1) Operator de teren: studenta Tuța Stănculescu, anul IV, Colegiul Universitar Pedagogic de Instituturi.

2) Operator de teren: studenta Aurica Selea, anul IV, Colegiul Universitar Pedagogic de Instituturi.

3) Operator de teren: studenta Maria Țifrea, anul IV, Colegiul Universitar Pedagogic de Instituturi.

4) Operator de teren: studenta Laura-Elena Bandea, anul IV, Colegiul Universitar Pedagogic de Instituturi.

5) Operator de teren: studenta Liliana Răducanu, anul IV, Colegiul Universitar Pedagogic de Instituturi.

6) Operator de teren: studenta Mihaela Stratulat, anul IV, Colegiul Universitar Pedagogic de Instituturi.

7) Operator de teren: studenta Eugenia Stoian, anul IV, Colegiul Universitar Pedagogic de Instituturi.

COLEGIILE REVISTEI „OPINIA NAȚIONALĂ“

COLEGIUL PENTRU REFORMĂ ȘI RELANSAREA ECONOMIEI NAȚIONALE

- Acad. Anghel Rugină
- Acad. N.N. Constantinescu
- Acad. David Davidescu
- Prof.dr. Constantin Ionete
- Prof.dr.doc. Alexandru Zanfir
- Prof.dr. Gheorghe Zaman
- Prof.dr. Petre Mălcome
- Prof.dr. Mihai Dumitrescu

- Prof.dr. Ștefan Lache
- Adrian Păunescu
- Prof.dr. Ion Rebedeu
- Prof.dr. Ion Mihail Popescu
- Prof.dr. Gheorghe Cazan
- Prof.dr. Ion Tudosescu
- Prof.dr. Tiberiu Nicola
- Prof.dr. Virgil Constantinescu
- Prof.dr. Mihai Merfea

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

- Acad. Ștefan Milcu
- Acad. Radu Voinea
- Acad. Ștefan Pascu
- Acad. Ion Coteanu
- Acad. Cristofor Simionescu
- Acad. Ștefan I. Ștefănescu
- Acad. Marius Peculea
- Prof.dr. Emil Tocaci
- Prof.dr.doc. Grigore Posea
- Prof.dr. Gheorghe Secară
- Prof.dr. Emil Mihuleac

COLEGIUL PENTRU DOCTRINE POLITICE ȘI PROBLEME ALE RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

- Valentin Lipatti
- Dr. Ion Mitran
- Prof.dr. Mircea Nicolaescu
- Dan Lăzărescu
- Prof.dr. Constantin Mecu
- Prof.dr. Marin Nedelea
- Prof.dr. Constantin Vlad
- Dr. Nicolae Ecobescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE SĂNĂTĂȚII ȘI PROTECȚIEI SOCIALE

- Acad. Nicolae Cajal
- Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici
- Prof.dr.doc. Victor Ciobanu
- Prof.dr. Caius Traian Dragomir
- Prof.dr. Andrei Firiță
- Prof.dr. Dorin Sarafoleanu
- Prof.dr. Ioan Pop D. Popa
- Prof.dr. Nicolae Ursea
- Prof.dr. Ștefan Costea
- Prof.dr. Gheorghe Răboacă

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE CULTURII ȘI ARTEI

- Acad. Eugen Simion
- Prof.dr. Alexandru Boboc, membru corespondent al Academiei Române
- Radu Beligan
- Grigore Vieru
- Dinu Săraru
- Prof.dr. Ion Dodu Bălan
- Prof.dr. Victor Giuleanu
- Dumitru Radu Popescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEME ALE STATULUI DE DREPT, DEMOCRAȚIEI ȘI JUSTIȚIEI

- Acad. Ion Filipescu
- Acad. Vasile Gionea
- Prof.dr. Gheorghe Uglean
- Prof.dr. Antonie Iorgovan
- Prof.dr. Adam Popescu
- Prof.dr. Nicolae Popa
- Prof.dr. Andrei Popescu
- Prof.dr. Victor Dan Zlătescu

Director:
Prof.dr. AURELIAN BONDREA

Geta BRĂTESCU: ESOPIA, gravură în lemn

La Editura Fundației „România de Măine“ a apărut:

SCARĂ CĂTRE INFERN

De Olimpien UNGHEREA

Autor a peste cinci sute de povestiri polițiste și zece romane de mare calibru, circumscrise aceluiași gen literar, deloc la îndemâna oricărui scriitor, autorul acestei cărți, l-am numit pe Olimpien Ungherea, este deja unul din marii consacrați ai polițier-ului românesc.

Gazetar virulent, constructor de reviste, fin observator al universului uman, scriitorul Olimpien Ungherea are harul, și deci privilegiul, de a putea să extragă, din materia sordidelor întâmplări, scîlpărul acela

de spirit diamantin, a cărui lumină deopotrivă doare, încântă și îndeamnă la grave reflexii.

De fapt, autorul nici nu ne spune povești polițiste, polițistii și asasinii lui nefiind decât decoruri între care evoluează o lume terifiantă, o lume inedită, o lume purulentă, febrilă și incapabilă să-și depășească condiția periferică, o lume tarată, lepădată de un destin absurd în zona interlopă a cetății, o lume care-și urlă neputința, suferința și singurătatea.

După ce vom citi această carte, poate vom deveni mai buni. Sau poate vom privi cu mai multă atenție și înțelegere în jurul nostru. Sau poate vom avea curajul unui surăs din care n-a dispărut încă speranța.

STAREA NAȚIUNII ȘI STAREA NOĂSTRĂ DE VEGHE

ÎNVĂȚĂMÂNTUL

Prof.univ. George VĂIDEANU,
consultant al UNESCO

Legea învățământului stipulează, ca și în alte țări, că "învățământul constituie o prioritate națională". Această idee fundamentală nu este o formulă de rostit în anumite împrejurări, ci o concepție și o politică de pus în aplicare în mod consecvent. ONU și UNESCO au adoptat, încă de acum câteva decenii, teza potrivit căreia dezvoltarea socio-economică reală și viabilă presupune o educație relevantă și temeinică, situată ca sistem de valori în centrul vieții sociale. Există aplicări reușite și elocvente ale acestei teze, după cum s-au înregistrat și interpretări simpliste sau neadekvate care au produs dezamăgiri sau derută. Dispunem astăzi de studii de caz (naționale) și comparative semnificative despre rolul fundamental jucat de educație și cultură în dezvoltarea viabilă și rapidă, a Japoniei sau Germaniei, a Țărilor Scandinave sau a "tigrilor și dragonilor Asiei". Nu de mult, Michel Camdessus, directorul general al Fondului Monetar Internațional, analizând diferitele experiențe, **admitea că dezvoltarea nu înseamnă simpla creștere economică, dezvoltarea viabilă înseamnă și creșterea culturală**, altfel spus, satisfacerea prin educație a aspirațiilor, trebuințelor de învățare ale indivizilor și națiunilor.

De altfel, exemplele istoriei demonstrează că **opera moral-educativă și culturală o precede și o face posibilă pe cea social-economică**. Acum cca 2500 de ani, înțeleptul Confucius furniza un exemplu izbitor prin pregnanța și prin semnificațiile lui. Se știe că marele moralist și filosof, devenit fără voia lui întemeietor de religie, a fost urmat și sprijinit de-a lungul vieții, de mii de ucenici și studenți. Atracția exercitată de învățătura lui devenite atât de mare încât un guvernator al unei provincii din China l-a solicitat ca ministru sau consilier. Confucius i-a învățat pe oameni să fie cinstiți și să muncească cu temeinicie, să se respecte pe ei înșiși și să-i ajute pe alții, să fie drepiți și buni. "Virtutea, spunea el, este binele suprem al omului, iar ordinea este singura poruncă a Cerului... Om desăvârșit este cel îngrijorat de propriile imperfecțiuni." Confucius mai zicea: "Arta de a conduce constă în alegerea corectă a funcționarilor. Trebuie ridicati oameni corecți pentru că astfel cei incorecți sau strâmbi pot fi îndreptați." Minunea s-a produs: "într-o surprinzător de scurtă perioadă de timp, scrie un biograf, a avut loc o mare schimbare în

starea morală și materială a ținutului. Oamenii trăiau mai bine și erau mai fericiți; criminalitatea a scăzut, iar măsura era cinstită ca bine suprem". Îmbunătățirea, care mersese de la planul moral spre cel material, era izbitoare, și atrăgea, deopotrivă, admirație și invidii. Din nefericire, guvernatorul a căzut din grație, dar demonstrația fusese făcută și ea avea și are și astăzi o valoare excepțională.

În lumina considerațiilor de mai sus mi se pare **promițătoare, realistă, și bine venită strategia preconizată de noua guvernare, care își propune să asocieze**

competenței, moralitatea. Și asta întrucât, înainte de a fi economică sau financiară, criza pe care o traversăm este moral-spirituală. Numai prin dreptate și corectitudine se vor reaprinde speranțele și energiile milioaneilor de oameni și numai prin participare efectivă se va obține bunăstarea și climatul moral dorit. Vom fi ajutați și trebuie să fim ajutați, dar mai important este să știm să ne ajutăm noi înșine. Or, această strategie înțeleaptă presupune resituarea învățământului și a culturii în centrul vieții sociale, adică acolo unde s-au aflat în trecut și unde le este locul. Pe această cale vom reuși să ne reintegrăm mai repede în Europa, continent în care ne-am aflat dintotdeauna. Și asta cu atât mai mult cu cât cine izgonește din viața politică etica, distruge democrația. Iar noi vrem s-o consolidăm, știind că democrația și etica sunt indisolubile.

EDUCAȚIA

- Interviu cu prof.dr. Mihai GOLU -

- Cum să credem că exprimăm o sinceră îngrijorare și nu o evidentă confuzie ori chiar diversiune faptul că în vreme ce numeroși reformatori de astăzi vorbesc de criza morală a societății, prin unele dintre demersurile lor lovesc tocmai în menirea educativă a școlii? Este acesta un fenomen specific României sau cunoaște o arie mai largă de manifestare? Și într-un caz, și în celălalt, cum se explică el, stimate domnule profesor?

- Se poate afirma că, în general cam cu două decenii în urmă, în toată lumea s-a produs o mutație în concepția sistemului de învățământ. S-a deplasat centrul de greutate pe latura cognitiv, informațională și a fost lăsată pe un plan secundar ceea ce se numește latura educativă. Mutația a fost impusă obiectiv de revoluția științifico-tehnică. Prin cuceririle sale spectaculoase, ea a pus în fața școlii o sarcină nouă, complexă: adaptarea la noile structuri informaționale, nemaiîntâlnite, și la restructurările tuturor celorlalte discipline, determinate de noua perspectivă deschisă de cibernetică, de teoria comunicării etc. S-a produs, din această cauză, o revizuire a raporturilor de pondere între științele exacte, fizico-matematice, și cele umaniste, în favoarea celor dintâi. Curentul pozitivist a luat un ascendent nemaiîntâlnit asupra curentului umanist și ideea care s-a impus curând a fost că viitorul reușitei profesionale în orice domeniu depinde de gradul de asimilare a instrumentelor matematice, logice, cibernetice. Ca urmare, și la noi în școală, procesul acesta de revizuire a planurilor și programelor de învățământ a dus la o reaşezare a disciplinelor științifice și a celor umaniste. În plus, chiar în cazul

acestora din urmă, sub aceeași influență a științizării, accentul s-a pus pe cunoștințele în sine, lăsându-se de o parte implicațiile de ordin educațional (atitudine, mentalitate, conduită) pe care disciplinele respective trebuie să le pună în valoare.

- Și este firească această stare de lucruri? Cum se face că atâtea organisme internaționale elaborează scenarii după scenarii asupra ordinii mondiale, dar nu seizează tocmai această imensă și periculoasă pierdere de echilibru a lumii pe care o pregătim?

- Resurrecția începe să se facă simțită. În cadrul UNESCO, ca și al Comitetului Internațional pentru Educație, acum, la sfârșit de mileniu, se constată că modul cum a fost concepută reforma învățământului, sub imperiul revoluției științifico-tehnice, n-a condus la mult dorita formare armonioasă, echilibrată a personalității umane, ci la fragmentarea acesteia, la unidimensionarea ei, prin accentul pus pe aspectul informativ și pragmatic. UNESCO constată acum o mare discrepanță între modul dezvoltării intelectuale, informaționale și cel al dezvoltării morale, educaționale. În prezent, se pune, deci, cu acuitate problema regândirii locului și rolului componentei educaționale în sistemul general al învățământului de toate gradele. De aceea cred că reforma care se realizează în prezent la noi nu poate să nu ia în seamă această concluzie, unanim acceptată ca o soluție la actuala criză educațională ce caracterizează învățământul de pretutindeni

- Ceea ce presupune o minimă unitate de voință între toți factorii procesului educațional; cine și cum s-o înfăptuiesc în condițiile

Vincent van Gogh: *Semănătorul*

unei autonomii școlare, care, uneori, duce la disoluția solidarității constructive?

- Într-adevăr, faptul că s-a pus un accent prea puternic pe latura cognitivă a dus și la o anumită criză în sfera interrelațiilor școlare. Mă refer aici la criza relației dintre elevi și profesori, dintre instruiți și instructori. A devenit o relație tehnicistă, fără conținutul afectiv specific comunicării umane. Faptul că atare a condus la îndepărtarea celor doi factori, cu efect negativ asupra întregului proces de învățământ și a formării personalității elevilor. În diferite școli asistăm la stări conflictuale, la tensiuni între elevi și profesori, la atitudini, din partea elevilor, de respingere a autorității cadrelor didactice, pentru că ei n-au descoperit în cadrul didactic un ghid de viață, un îndrumător, un om căruia să i se confeseze și de la care să primească sprijin în soluționarea problemelor personale.

- Nu cumva această stare de lucruri ține și de disponibilitatea, de structura temperamentală a cadrelor didactice, poate chiar de vocația lor educativă? Dacă da, cum ar trebui să se facă selecția viitorilor profesori la concursul de admitere în învățământul superior?

- Este evident că pe măsură ce crește complexitatea procesului de învățământ, sporesc și exigențele puse în fața celui ce trebuie să conducă acest proces. De aceea selecția și formarea educatorilor au astăzi o însemnătate deosebită, impun programe speciale pentru formarea competențelor și a unui profil uman de educator autentic. La noi, această selecție cred că ar trebui să fie făcută cu luarea în calcul, chiar de la admiterea în facultate, a calităților viitorului profesor. Așa cum se face dintotdeauna în cazul învățătorilor, unde procesul de selecție implică probe speciale care

să verifice zestrea nativă a viitorului educator și să preîntâmpine virtuțile eșecului. Tocmai pentru că selecția nu include și criteriile de acest gen, sistemul actual de formare a profesorilor suferă foarte mult. Și încă va mai suferi, pentru că în Legea învățământului, sistemul de formare a profesorilor a rămas cel tradițional. În toate facultățile de la Universitatea bucureșteană, de exemplu, dar și în cele tehnice, artistice etc., studenții vin cu gândul de a deveni specialiști (matematicieni, filologi, biologi ș.a.m.d.), nu însă profesori. Și poți deveni într-adevăr un bun specialist, fără a fi bun și ca profesor. De aici se nasc mari probleme care, toate, se răsfrâng defavorabil asupra procesului de educație școlară. Mai cu seamă că și acesta își sporește complexitatea pe zi ce trece. De aceea este o mare deosebire, chiar și de calitate, între modul cum se desfășoară relația formativă la școala primară, cu ajutorul învățătorului, și la cea din gimnaziu și liceu, unde tocmai pregătirea deficitară în profesia de cadru didactic are consecințe grele asupra demersului educativ. Lipsa selecției în pregătirea profesorilor își spune cuvântul.

- Din această perspectivă, cum explicați criza educației patriotice din școala noastră? Cum explicați mai cu seamă faptul că mulți dintre cei ce recomandă astăzi modelul interbelic al României fac abstracție tocmai de amplitudinea și calitatea educației în spiritul iubirii de țară, de neam și de limbă, care caracteriza în gradul cel mai înalt învățământul? Ca psiholog, apreciați că sentimentul iubirii de țară este astăzi desuet?

(Răspunsul la această întrebare și la altele pe aceeași temă, într-un număr viitor al revistei noastre)

Mihai IORDĂNESCU

Scrisorile a căror valoare e nu numai de natură informativ-documentară, ci și artistică, - autorul lor izbutind să creeze, ca un prozator, atmosferă, culoare locală, să picteze medii sociale, să creioneze portrete fizice și morale, să caracterizeze personaje în raport cu propria sa existență - fac parte din literatura numită de Tudor Vianu "subiectivă", într-un eseu intitulat: **Din psihologia și estetica literaturii subiective** (v. Opere, X, București, 1982). "Memoriile, confesiunile, autobiografiile, jurnalele intime și scrisorile alcătuiesc - spunea T.Vianu - o grupare unitară, mai întâi prin caracterul eului care se exprimă în ele".

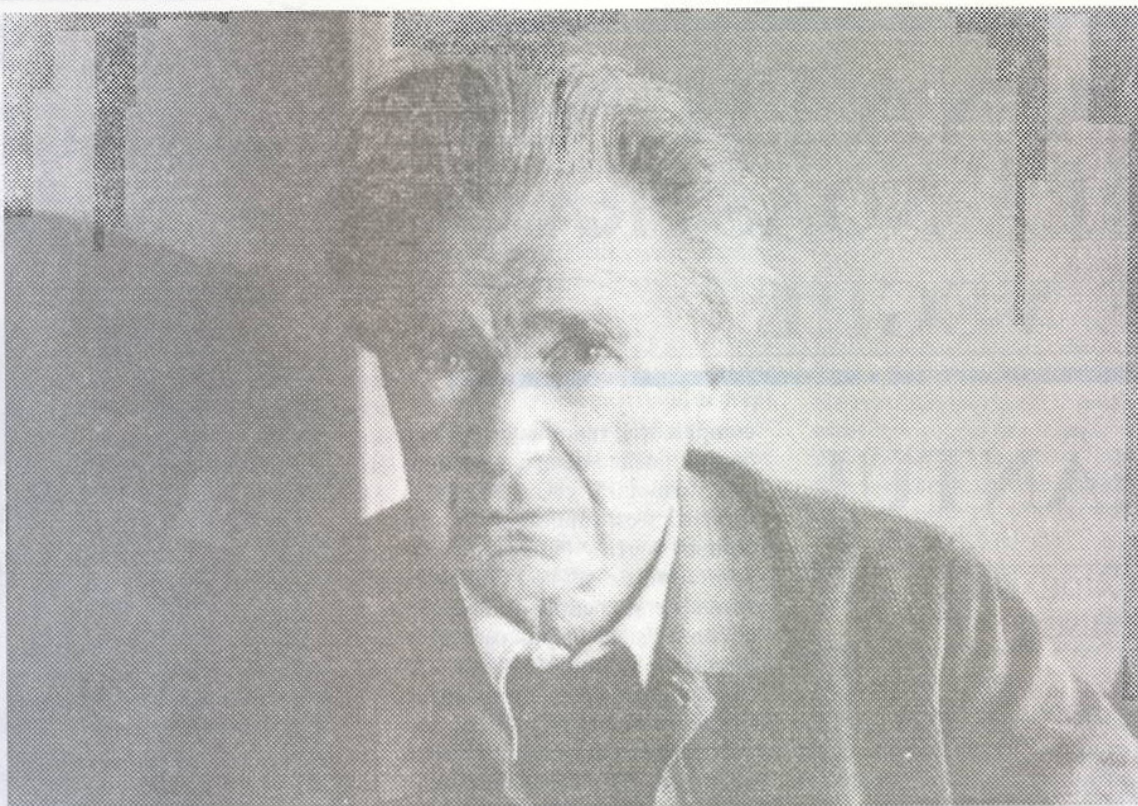
Firește, Scrisori către cei de-acasă de Emil Cioran, editate de Editura Humanitas, cu colaborarea lui Gabriel Liiceanu, Theodor Enescu, Tania Radu și Dan C. Mihăilescu, fac parte din acest tip de literatură. Cititorul scrisorilor lui Cioran către părinți (Emilian, protopop al Sibiului și soția sa, Elvira), către fratele său, avocatul Aurel, sau către Jeni și Arșavir Aterian, Wolf Aichelburg, Mircea Eliade, Petru Manoliu, C.Noica, N.Tatu, Bucur Tincu, Mircea Vulcănescu și Mircea Zapratan, va întâlni în ele elemente de memorii, de jurnal intim, de autobiografie și confesiune - deci, din toate speciile care alcătuiesc "literatura subiectivă". Cititorul va descoperi, totodată, un alt Cioran, mai firesc, mai omenesc, mai asemănător cu rășinării și sibienii de care se simte atât de puternic legat, mai autentic decât cel din faimoasa și mult controversată sa operă eseistică și filosofică din volumele: **Pe culmile disperării**, București, 1934; **Cartea amăgirilor**, București, 1936; **Schimbarea la față a României**, București, 1936; **Lacrimi și sfinți**, București, 1937; **Amurgul gândurilor**, Sibiu, 1940; sau cea scrisă în franceză: **Tratat de descompunere**, Paris, 1949; **Silogisme amărăciunii**, Paris, 1952; **Ispita de a exista**, Paris, 1956; **Istorie și utopie**, Paris, 1960; **Căderea în timp**, 1964; **Dumnezeul cel rău**, Paris, 1969; **Despre neajunsul de a te fi născut**, Paris, 1973; **Sfârtecarea**, Paris, 1979; **Exerciții de admirație**, Paris, 1986; **Mărturisiri și anateme**, Paris, 1987.

O autentică "literatură subiectivă"

De remarcat că, după ani de interdicție, toate lucrările scrise de-a lungul anilor în limba franceză, la Paris, au fost traduse și în românește, după 1989, și publicate, mai cu seamă la Editura Humanitas.

De remarcat, apoi, că nu există în acest volum, o scrisoare (dintre 1931 și 1990) care să nu fie autentică literatură, "literatură subiectivă", nu literaturizare. Dacă le-ar fi văzut editate, Emil Cioran ar fi putut declara ca Montaigne în Cuvântul introductiv de la celebrele lui *Essais*, din 1580: "Je suis la matière de mon livre".

Scrisorile din acest volum ni-l relevă pe Emil Cioran ca pe un foarte talentat epistolier, deși ele n-au fost scrise cu gândul de a fi publicate, precum acelea dintre Duiliu Zamfirescu și Titu Maiorescu, sau dintre I.L.Caragiale și

„SCRISORI CĂTRE CEI DE-ACASĂ“ ne dezvăluie un alt Cioran, un nou Cioran, sau, în orice caz, o altă ipostază a filosofului trăirist Cioran, în alte relații și ecuații, mai firești și mai nuanțate, cu poporul și țara în care s-a născut, cu plaiurile noastre mioritice, cu limba română și geniile ei creatoare, de la poetul anonim la Eminescu.

EMIL CIORAN - O ALTĂ IPOSTAZĂ

Ion Dodu BĂLAN

A.Vlahuță, dintre Ion Ghica și Vasile Alecsandri. Cu toate că au un caracter strict particular și intim, scrisorile lui Cioran au toate atributele unei literaturi "subiective". De aceea, epistolierul lui Cioran merită prețuit în chip deosebit. El ne prezintă un Cioran intim, la el acasă, la Paris, dar cu gândul la acasă în Ardeal, la cei de-acolo și, mai ales, de-atunci. Ne așează în intimitatea unui Cioran, cu sănătatea subredă care i-a curmat bucuriile tinereții de boem, deprins să fumeze și să consume alcool. Ne întâlnim cu "eternul student" Cioran, cu însetatul de lecturi, de liniștea mereu tulburată de la o vreme de agasanții și plicticoșii săi compatrioți, de a căror prezență inoportună, nedorită se plânge în nenumărate rânduri.

Correspondența sa interesează în cel mai înalt grad pentru a-i defini biografia spirituală, pentru a-i cunoaște mișcările sufletești, atât de variate, date de bucuria muncii fizice, de chinul bolii, de grija pentru familia rămasă în țară, de nostalgia locurilor natale și de anii tinereții, de îndoială și exasperare.

Ele încheagă un portret moral, îndeajuns de controversat, definesc o formă mentis insolită, care ne dezvăluie imaginea unui alt Cioran, cu o altă filosofie de

viață, pe coordonate ideatice, eseistice și chiar literare, fără ca autorul să țină seama de realizarea actului artistic. În ele Cioran a făcut literatură fără să vrea, căci scrisorile lui îndeplinesc ceea ce spunea G.Călinescu: "Când o corespondență depășește relațiile empirice și sugerează o filozofie de viață, atunci acea corespondență intră în sfera literaturii".

Într-adevăr, Cioran este - să zice așa - materia primă a scrisorilor sale, în care își descrie traiul adeseori precar, suferințele, gândurile, sentimentele și abordează variate probleme, estetice și filosofice, se interesează de oameni apropiați din țară: neamuri, colegi, prieteni, scriitori, mărturisindu-se, în fond, pe sine. Experiențele sale personale, nu dintre cele mai plăcute, devin punct de plecare al reflecțiilor, preceptelor și sentințelor lui atât de insolite. De aceea, Cioran ar fi putut afirma ca Montaigne altădată: "Eu vreau să fiu văzut în felul meu nedres, firesc și obișnuit, fără silire și făcuire, căci pe mine mă zugrăvesc". Într-adevăr, pe sine se zugrăvește în ipostaze, reacții, relații, gânduri și sentimente care ne înfățișează un alt Cioran sau, în orice caz, o față nevăzută, necunoscută, din cărțile sale.

În Scrisori..., Cioran nu face afirmații categorice în legătură cu religia și credința, la care se referă discret, printre rânduri, sau în subtext. Cioran nu e atât torturat, ca în eseuri, de obsesia morții, cât de îmbătrânire și boală, într-o viziune - așa zice - tradițional românească, a existenței. Are reacții față de îmbătrânire ca omul din cântecul ardelenesc, care se revoltă împotriva a ceea ce s-a numit "bătrânețe haine grele". Întâlnim un Cioran complementar filosofului "trăirist" sau pesimist și cinic; întâlnim un om firesc, în carne și oase, ce respectă valorile tradiționale românești, în primul rând munca, în care nu vede ca în filosofia sa un blestem, ci o terapie; adeseori mărturisește că a muncit vara, fizic, la un prieten la țară și că munca l-a reconfortat. Descoperim o ființă legată, organic, de plaiurile transilvane, de satul natal, Rășinari, de părinți, de neamuri și de casa părintească, de oamenii și locurile, parcă vrăjite, ale copilăriei, care în mintea lui s-au transfigurat într-o mitologie românească, sui generis, și, mai ales, de forța de expresie a limbii românești pentru care, în ciuda faptului că a părăsit-o, manifestă un adevărat cult.

Iată de ce afirmăm că descoperim, în genul său epistolar, un alt Cioran.

"Adevărul despre un autor e de căutat mai degrabă în corespondența decât în opera sa"

De fapt, în articolul **Manie epistolară**, Cioran însuși declară că "adevărul despre un autor e de căutat mai degrabă în corespondența decât în opera sa. Cel mai adesea opera sa e o marcă... cărțile sunt accidente; scrisorile - evenimente: de aici, și suveranitatea lor".

Discutând aici despre "literatura subiectivă", fie-mi îngăduit să mărturisesc că credința aceasta am nutrit-o și noi, editorii români, când, în urmă cu un sfert de secol, am inițiat la Editura "Minerva", condusă de Aurel Martin și Teodor Vărgolici, colecția în care s-au publicat sistematic scrisori de la... și către... Titu Maiorescu, V.Alecsandri, Alexandru Ioan Cuza, B.P.Hasdeu, Ion Ghica, A.D.Xenopol, Traian Demetrescu, Al.Macedonski, Ovid Densusianu, Octavian Goga, N.Iorga, Ion Bianu, G.Călinescu, Al.Rosetti, Tudor Vianu și mulți alții.

Am crezut - și scrisorile au confirmat-o, ca și ale lui Cioran, că prin ele reinvie o epocă, cunoaștem într-o viziune intimă locuri și oameni, mentalități tănuite, destinele unor scriitori, opiniile lor despre țară și neam, despre limba și cultura națională, despre activitatea lor creatoare și a unor confrăți etc.

În lumina orbitoare a unei desăvârșite sincerități, cunoaștem asemenea aspecte și din tulburătoarele scrisori ale lui Emil Cioran. În ele descoperim, cum scriam - un alt Cioran, un nou Cioran sau, în orice caz, o altă ipostază a filosofului trăirist Cioran, în alte relații și ecuații, mai firești și mai nuanțate, cu poporul și țara în care s-a născut, cu plaiurile noastre mioritice, cu limba română și geniile ei creatoare, de la poetul anonim la Eminescu.

Cioran era conștient și de această dimensiune a personalității sale. Astfel, referindu-se, într-o scrisoare către Arșavir Aterian, la "latura pozitivă a naturii" sale, conchidea categoric: "S-ar putea să am și o asemenea latură, dar eu nu mă împing niciodată la fapte". Iată că viața l-a împins ca el să-și dea pe deplin seama, făcând "literatură subiectivă" de înaltă calitate.

"Străina străinătate / rai cu porțile -ncuiate"
(Aron Cotruș)

În numeroase scrisori, Cioran ne apare un alt om, chinuit (în "străina străinătate / rai cu porțile-ncuiate", - cum o

caracteriza Aron Cotruș) - de nostalgie și de dorul de-acasă.

Acasă pentru el e nu numai acolo la Rășinari și Sibiu, e și atunci, în copilărie și adolescență. Acasă e compus dintr-o contopire directă - un adverb de loc și unul de timp, este îndeosebi casa părintească și satul natal, Rășinari, unde tatăl său a fost preot, ca și al lui Octavian și Eugen Goga; acasă e Păltinișul copilăriei sale și al senectutii prietenului său Constantin Noica; e Dealul Boacii, e Șanta, dar și Sibiul adolescenței sale - despre care îi scria lui C.Noica, în 1979: "Nu e zi să nu-mi aduc aminte de un colț, specialist în nostalgie" și fratelui său Relu, în 1978: "Atașamentul meu față de străzile Sibiului a rămas neschimbat. Când îți vine să-ți blestemi soarta, spune-ți că locuiești într-unul din cele mai frumoase orașe din câte există. Parisul a devenit un garaj, apocaliptic. Ce coșmar!" Și tot fratelui său îi scria la 28 ianuarie 1981: "Locul de care mi-e dor cel mai tare pe lumea asta e Șanta" (s.n.), pentru filosof "un adevărat paradis pierdut", precizându-i altădată: "Dacă mi-ai fi scris despre Veneția sau Florența, nu mi-ar fi făcut mai mare plăcere ca de Gura-Răului sau de Cisnădioara. Împotriva celor mai vechi impresii și a celor mai vechi amintiri nu poți lupta".

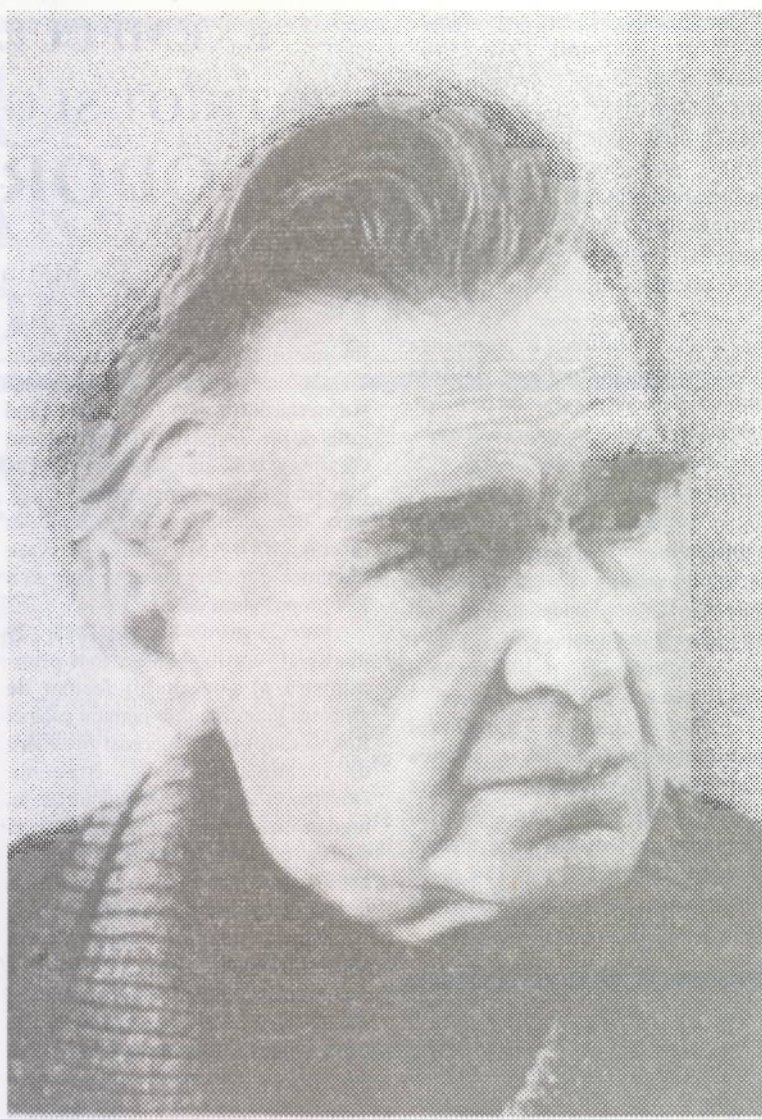
Mai devreme cu câteva luni (la 25 iunie 1976), Cioran îi mărturisea fratelui Relu cu un regret reținut și o suferință discretă, dar și cu amintirea neștersă a tinereții care-i ținea legătura sufletească cu țara: "Îmi amintesc de excursia la Voineasa ca și cum ar fi fost ieri. Mai ales Răul Sadului mi-a rămas întipărit în memorie. Uite un loc pe care mi-ar plăcea să-l revăd". (s.n.)

Ne răscolește efectiv conștiința, pasiunea filosofului de un excepțional rafinament intelectual pentru limba neoașă, de la sat, pentru idiotismele limbii române. El folosește cuvinte regionale ca "asentare", pentru recrutare, expresii "de-un car de vreme", "nu vă faceți sânge rău", "boală fără crezământ", după care adaugă entuziasmat "formidabil". Tot un semn al legăturii cu spiritualitatea românească îl constituie, cred, formulările care amintesc de marii noștri scriitori Eminescu, Creangă, Coșbuc.

De pildă, la o zi după moartea tatălui său, survenită la 17 decembrie 1957, Cioran scria: "Așa a voit soarta ca să nu pot vedea pe tata și să nu pot fi alături de voi în clipele marii despărțiri", ceea ce mie îmi duce gândul la strofa din poezia Mama de G.Coșbuc: "Așa vrea poate Dumnezeu / Așa mi-e datul sorții / Să n-am eu pe băiatul meu / La cap în ceasul morții". Alte atitudini și formulări ne amintesc de Creangă: "Uneori mă gândesc - scrie Cioran - că poate-i mai bine să fii preot la țară la noi, decât "scriptor" (în original *ecriveur* - n.n.) aici". Creangă zicea: "Decât codaș în oraș, mai bine-n satul tău fruntaș".

"Admirabilă această limbă a noastră"

Cioran, care din 1949 va scrie numai în franceză, manifestă în *Scrisori* o mare admirație și un adevărat cult pentru limba română,

EMIL CIORAN s-a născut la 8 aprilie 1911, la Rășinari. A fost, deci, consătean cu marele poet Octavian Goga și, ca și acesta, fiu de preot ortodox. A urmat liceul la Sibiu și Facultatea de Litere și Filosofie, la București. În 1932 își ia licența cu o teză despre H.Bergson. În anii 1933-1935 studiază în Germania. În 1936-1937 e profesor de filosofie la Liceul "Andrei Șaguna" din Brașov. A colaborat la revistele: "Gândirea", "Floarea de foc", "Vremea", "Convorbiri literare", "Calendarul", "Revista de filozofie".

În 1937 pleacă în Franța să-și dea doctoratul, de unde nu s-a mai întors. A murit într-un spital din Paris, la 20 iunie 1995.

despre care îi scrie lui C.Noica, la 21 ianuarie 1970: "Admirabilă această limbă a noastră, a ta în mod special! În zadar caut în limbile "de circulație" un echivalent pentru *părelnicie*", cuvânt care singur ascunde un *Lebensgefühl* (sentiment al vieții), o metafizică și tot ce vrei în materie de poezie".

Comentând considerațiile lui Noica despre Brâncuși, unde acesta vorbește despre *de-ar fi să fie, așa să fie, va fi fiind, a fost să fie*, Cioran se ridică la sublinierea unui atribut etno-psihologic al românului, apreciindu-le ca pe niște "construcții gramaticale rare, chiar ieșite din uz, fără a mai vorbi de *n-a fost să fie* care este simbolul, cheia, însăși esența soartei noastre...". Filosof existențialist, înainte de triumful curentului, filosof influențat de Kirkegaard, - Emil Cioran, care exprimă în filosofia sa un pesimism radical, nihilist, punând în discuție rațiunea de a fi în această lume și făcând un aspru rechizitoriu istoriei, dar cu eleganță și amărăciune, se oprește în *Scrisori* cu căldură umană, înțelegere asupra destinului nostru istoric, văzut în altă lumină decât aceea a zădărniciilor vieții și a culturilor mici.

În altă parte, în 1973, de pildă, se oprea asupra unui cuvânt foarte specific și cu o frecvență foarte mare în gândirea poporului nostru, cuvânt căruia noi îi găsim conotații extrem de variate în creația poetului anonim. "Cel mai băștinăș, mai neaoș cuvânt din limba noastră cred că este *nenoroc* care înseamnă atât ghinion în sens cotidian, cât și în sens metafizic (și istoric, ar trebui adăugat)". (p.319)

"A-ți schimba limba e mult mai grav decât a-ți schimba țara"

Constatând dificultățile de traducere a poeziei lui Mihai Eminescu și Octavian Goga, Cioran face din nou elogiu limbii noastre "care e cea mai poetică din câte cunosc sau intuiesc". Pe Cioran, în ciuda faptului că a părăsit-o, îl obsedează frumusețea și expresivitatea limbii române: "Îmi amintesc adesea versuri despre *urātu*. Cuvântul scornit este extraordinar. (Se referă, desigur, la versurile populare *Cine a scornit urātu* - (n.n.). În franțuzește: Qui a inventé l'ennui - sună ridicol. Limba noastră este una dintre cele mai expresive. Am fost adânc mirat zilele trecute, când am dat peste *Căci te priveam cu ochi păgâni* - păgân e tulburător și nu are forță decât în românește. Ce absurditate să scrii în limbile astea "civilizate", "convenționale". În ciuda gestului său personal, Cioran considera că "a-ți schimba limba e mult mai grav decât a-ți schimba țara".

Emil Cioran ne oferă surprinzătoare și îndrăznețe caracterizări etno-psihologice, evitând orice nuanță de idilism, fie el și de sursă patriotică. La Paris - ne spune multe scrisori - vizitele compatrioților îl plictisesc și-l obosesc. Mulți dintre ei se vor rușina, - dacă au rușine - când vor vedea cât de mult se simțea agresat de prezența lor nedorită. În zeci de scrisori considera că e bine "să trăiești fără telefon, fără vizite, fără compatrioți, fără nici un fel de întâlniri, asta e raiul". Din multe scrisori transpare un fel de discret roussauism, o dorință de întoarcere la sat, la Rășinari și la natură, la Șanta. Căci, "nu te poți împlini decât aproape de originile tale" și "a fi nu e cu puțință decât înăuntrul propriei tale etnii". (s.n.)

Și totuși, nu-și cruță etnia. Are rezerve față de ea: "În privința neamului nostru cred că nici o iluzie nu mai este permisă, acum (în 30 august 1979 - n.n.) mai mult ca niciodată. Am față de el un soi de dispreț".

Spiritul contradictoriu și cinic se vede limpede că nu l-a părăsit de tot.

Nu-i cruță pe români în caracterizările sale, dar nici pe apuseni. "Atmosfera intelectuală din Occident - în mărturisirea lui Petru Manoliu, la 22 august 1973 - îmi displace mai mult decât aș fi crezut. Sunt aici oameni foarte inteligenți, dotați, erudiți, rafinați etc., dar orientările lor, speranțele lor sunt de o naivitate incredibilă. Civilizațiile muribunde sunt atinse de infantilism. Toate acestea o să sfârșească rău. Ce dramă e să trăiești în mijlocul unor indivizi care știu totul fără să fi înțeles însă nimic!! La noi până ce și ultimul imbecil are

mai multă maturitate istorică decât mințile acestea lipsite de orice vitalitate. E adevărat că au fost favorizați de soartă, dar vor plăti scump".

Iată, deci, un alt Cioran sau o altă ipostază a filosofului trăirist, mai român, deși aparent înstrăinat, mai omenos și mai firesc, mai legat prin trainice fire de țară decât părea: un Cioran mai transparent decât "cel din propria-i operă".

Surprinzător, este un Cioran cu un spirit practic, gospodăresc, grijuliu, ca un părinte, de soarta a lor săi, cărora le trimite pachete cu haine vechi, cărți și medicamente, le dă sfaturi: "Trebuie neapărat luat mult iaurt după fiecare pastilă", "țigara e periculoasă", "nu te lăsa doborât de tristețe", "te sfătuiesc să renunți la cafea și la alcool (țuica și celelalte, chiar și vinul)".

"Alt sfat: "nu citi în pat"; "la cât mai puține somnifere. Eu am abuzat de ele la tinerete și asta a fost dezastrul vieții mele". De un pragmatism de nebănuit la filosoful care punea în discuție rațiunea de a fi, dragostea, religia, moartea. "Cea mai bună metodă ca să dormi e o plimbare înainte de culcare și, mai ales, să încetezi orice activitate intelectuală după 9 seara (afară de o lectură ușoară și agreabilă precum *Guitriy* (Cioran recomandă și leacuri spirituale în lecturi: "Nu pot decât să-ți recomand drept remediu pentru toate încercările vieții *Cugetările* lui Marc Aureliu".

"Dacă dormi prost, te sfătuiesc să faci exerciții de respirație înainte de culcare: în picioare, faci mișcările înnotului". În altă ordine de idei, trebuie observat că oricât de intim ar fi fost caracterul *scrisorilor* lui Cioran, un filosof de talia lui nu putea evita formulările aforistice, care-i leagă literatura subiectivă de opera tipărită. Iată câteva mostre:

- "Iluziile de la bătrânețe sunt cele mai rele".
- "Drama cea mai mare în viață e lipsa de orice credință".
- "Orice participare la frământări temporale e timp pierdut și risipire inutilă".
- "Bunăstarea naște mai degrabă revoluții decât mizerie".
- "O revoluție avortată nu se încheie niciodată".
- "Omul trebuie să aibă regrete de preferință nobile".
- "Copilăria ni se pare un paradis".
- "Te poți realiza la fel de bine prin minuscul ca și prin grandios". (Cu referire la "minunatul Voroneț")
- "Cu cât înaintăm în vârstă, cu atât devenim mai frivoli".
- "Viața nu e suportabilă fără o anumită doză de cinism".
- "Nu te poți împlini decât aproape de originile tale".
- "A fi nu e cu puțință decât înăuntrul propriei tale etnii".

Ideile acestea străbat întreaga carte intitulată *Scrisori către cei de-acasă*. O carte răscolitoare, plăcută și folositoare pentru cunoașterea și a altei coordonate a personalității complexe și contradictorii a marelui Emil Cioran.

OPINIA PUBLICĂ ȘI SOCIETATEA CIVILĂ

(Continuare din pag. 1)

O asemenea evidență rezultă și din tezele expuse de un reputat analist social ca Ralf Dahrendorf în lucrarea sa din 1992, recent tradusă și în limba română, **Conflictul social modern. Eseu despre politica libertății și care examinează atât conceptul și trăsăturile societății civile (istoricul european al conceptului), cât și perspectiva constituirii a ceea ce gânditorul social german numește "societatea civilă mondială", temeiul mărturisit al abordării sale fiind acela că "între toate lucrurile importante pe care merită să le faci, cele mai importante sunt acelea care îi ajută pe oamenii din părțile lumii până acum dezavantajate să**

găsească un drum spre societatea civilă liberă"⁴.

Însăși experiența proprie a românilor și României din anii de până acum ai tranziției, este una care confirmă sau justifică aserțiunea analistului social potrivit căreia în privința concretizării și fructificării avantajelor societății civile "este deja suficient de greu în țările din fosta lume a doua, cea fostă comunistă. Locuitorii lor au nevoie nu numai de o ofertă economică mai consistentă, ci și de îndreptățiri depline la statutul civic și ambele trebuie să fie ancorate într-un spectru larg al asociațiilor și instituțiilor autonome" (p.254, subl. - A.B.).

Analizele întreprinse de dezbaterile din cadrul Fundației

"România de Măine", sintetizate în "Starea națiunii. 1918-1996" pun în lumină un fenomen deviant, anormal în raport cu principiile și practicile statului de drept și societății civile: politizarea excesivă a unora dintre structurile și organismele specifice societății civile, temă ce va fi abordată în articolul următor.

1. Am abordat o asemenea problematică în lucrarea **Opinia publică, democrația și statul de drept**, apărută în 1996. A se vedea încoacebi, capitolul "Statul de drept și exigențele societății civile", p.104-116.

2. **Starea națiunii. 1918-1996. Concluzii și opțiuni pentru România de mâine, pentru viitorul poporului român**, Editura Fundației "România de Măine", București, 1996.

3. Lucrarea citată, p. 102, capitolul "Societatea civilă și statul de drept".

4. Ralf Dahrendorf, **Conflictul social modern. Eseu despre politica libertății**, Editura Humanitas, Editura Universității "Al.I.Cuza", Centrul European University Press, București, 1996, p.254. În continuare, trimiterile la această lucrare vor fi menționate în text.

rămas o vreme "domn" peste negrul haotic, poetul ajunge pe ultimele trepte ale turnului, fiindcă negrul haotic spulberase **Iubirea, Speranța și Credința viitoare**.

Poemul lui Minulescu reprezintă în fond expresia speranțelor distruse de acel negru haotic ivit din cauza pierderii cheii de la poarta verde.

Turnul gotic este și el un simbol, căci, la timpul său, reprezenta din punct de vedere arhitectural năzuința către cer, știut fiind că fost o îndrăzneată construcție care părea că urcă în cer.

POEZIE ȘI SIMBOL

(Continuare din pag. 1)

În arta poetică se recurge la cuvinte, expresii, ritm, rimă, dar să genereze în mintea celor cărora li se adresează valori estetice. Pentru ilustrare, am ales poemul lui Ion Minulescu, **Romanța cheii**. Primul motiv a fost simbolismul cheii. El a preocupat și pe Paul Valéry, care, fiind și talentat desenator, a și reprezentat-o grafic pentru coperta volumului său **Poetică și estetică** printr-o cheie mare pe care e încolăcit un șarpe, ca și pe un **Ex libris**¹.

În primele patru versuri ale poemului lui Minulescu apare unul (subliniat de noi): "Cheia ce mi-ai dat aseară-/Cheia de la poarta verde-/Am pierdut-o chiar aseară!.../ Dar ce cheie nu se pierde? Despre ce poartă verde să fie însă vorba? Indiferent deocamdată de aceasta cu ajutorul cheii aflăm că poetul urcase într-un turn. Ajuns în vârful turnului, i-a scăpat însă cheia. **Și căzînd** - spune el - **mi-a stins lumina** și în zadar a căutat apoi cheia, fiindcă **pe scară**/Era noapte ca ș-afară/, și ca sub cupola unei minăstiri după ce s-au stins toate lumînările de la icoane.

Să notăm deocamdată **poarta verde**, unde **verde** ar putea simboliza speranța, această semnificație fiind generală; să notăm apoi noaptea cu întunericul ei care a urmat după ce cheia i-a scăpat pe treptele turnului, cu atât mai mult cu cât acest turn **gotic** în care pătrunsese prin poarta verde era al **Iubirii**, al **Speranței** și **Credinței viitoare**, și ele, evident, simboluri. Totul intră însă într-un **negrul haotic** peste care - zice poetul - "am rămas domn".

Zorii zilei, iviți ca niște aripi fluturînd peste albul treptelor, care, acum, au devenit "sonore" fac pe poet să coboare, dar, surpriză! Pe ultima treaptă

Cheia ce mi-ai dat aseară-/ Am găsit-o prefăcută/ Într-o cupă albă plină/Cu vin verde de cucută.

Îngenunchează și plînge **Căci pe cea din urmă treaptă/ Ca-ntr-o carte înțeleaptă/ Am citit în fundul cupei/ Naufragiul ce m-așteaptă.**

Verdele care era la începutul poemului un semn al speranței se transformă în opusul lui după ce,

Poemul

Romanța cheii

**Cheia ce mi-ai dat aseară -
Cheia de la poarta verde -
Am pierdut-o chiar aseară!...
Dar ce cheie nu se pierde?**

**Cheia ce mi-ai dat aseară
Mi-a căzut din turn,
Pe scară.
Și, căzînd, mi-a stins lumina.**

**Cheia ce-am pierdut aseară
Am căutat-o;
Dar pe scară.
Era noapte ca și-afară -
Noapte ca sub boltuita
Cupolă de minăstire
Cînd s-au stins pe la icoane
Lumînările de ceară.**

**Și-am rămas în turnul gotic -
Turnul celor trei blazoane:
Al Iubirii,
Al Speranței
Și-al Credinței viitoare...
Și-am rămas în turnul gotic**

**Domn pe-ntinsele imperii
Ale negrului haotic.**

**Și-au trecut de-aseară clipe,
Și-au trecut de-aseară ore,
Și-ale zorilor aripe
Fluturatu-mi-au grăbite
Ca și clipele trăite
Pe albul treptelor sonore..**

**Și m-am coborît pe scară...
Dar pe cea din urmă treaptă -
Cheia ce mi-ai dat aseară -
Am găsit-o prefăcută
Într-o cupă albă, plină
Cu vin verde de cucută.
Și pe cea din urmă treaptă
Am îngenuncheat**

**Și-am plîns -
Căci pe cea din urmă treaptă,
Ca-ntr-o carte înțeleaptă,
Am citit în fundul cupei
Naufragiul ce m-așteaptă!..**

1. Vezi ediția lui Ștefan Augustin Doinaș, Paul Valéry, **Poezii, dialoguri, poetică și estetică**, București, 1988, pag.45, 553.

EXEMPLUL UNUI MARE PATRIOT ȘI OM DE ȘTIINȚĂ: TEODOR ROSETTI

Dr. Marin NEDELEA

Jurist și om politic, fruntaș al aripii junimiste a partidului conservator, Teodor Rosetti s-a născut în 1837 la Iași și a încetat din viață în 1923, beneficiind astfel de privilegiul de a fi contemporan cu ambele uniri - din 1859 și 1918. Era frate mai mic al doamnei Elena Cuza, soția domnitorului, și a fost unul din întemeietorii Societății literare "Junimea", al cărei nume se pare că a fost propus chiar de el.

Între 23 martie/4 aprilie 1888 - 29 martie/10 aprilie 1889 a fost prim-ministru al guvernului format de gruparea junimistă (așa-numitul cabinet Rosetti-Carp), care a succedat guvernării de 12 ani a lui Ion C. Brătianu. Guvernului său i-a revenit, între altele, ingrata misiune a reprimării răscoalei țărănești izbucnite în Muntenia cu câteva zile înainte de instalarea lui și care grăbise demisia precedentului cabinet.

Studiile superioare absolvite la Viena în domeniul "științei de stat", al economiei politice și finanțelor, urmate de un sejur de doi ani în Franța, de participarea la dezbaterile "Junimii" și, după 1871, de exercitarea unor funcții guvernamentale i-au permis să se formeze și să se afirme ca un gânditor social-politic profund și original, unele din ideile lui putând impresiona și astăzi prin vigoarea argumentației lor.

Sub influența curentelor în vogă în sociologia politică a epocii, Teodor Rosetti a întreprins, în studiul **Despre direcțiunea progresului nostru**, publicat în 1875, o explicație juridico-filosofică asupra naturii și funcțiilor statului, cu aplicare critică, de tip junimist, la realitățile economice, sociale, politice și culturale din România celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea. Potrivit concepției exprimate în studiul menționat, "realizarea practică a ideii de stat va lua pururea forma stăpânirii unei clase sociale asupra celorlalte. Viața sa interioară va fi umplută prin lupta pentru stăpânire a acestor diverse clase", iar "regularea acestei lupte, menținerea ei în marginea unui proces de dezvoltare natural va fi misiunea cea mai însemnată a oamenilor politici de stat în privința politicii interioare".

Teodor Rosetti deosebea trei caracteristici principale ale statului: teritoriul, populația și unitatea națională ("de gintă"). Aceasta din urmă, "deși nu neapărată pentru existența sa, este totuși un postulat care decurge deja din caracterul de personalitate al existenței sale. De aici - observă autorul - tendința tuturor statelor de a reduce prin orice mijloace populația lor la omogenitate, tendința ginților împrăștiate în mai multe state de a se contopi într-un singur stat".

"De la simțământul de identitate, care va uni populațiunea cu individualitatea absolută a statelor - scria Rosetti - va depinde, pe de o parte, țăriia instituțiilor acestuia, pe de alta, îngrijirea sa pentru interesele populației. Acest simț de identitate, mai mult sau mai puțin conștient, a ceea ce, când se arată într-un individ sau în mase, numim **patriotism**. Departe de a fi rezultatul unei abstracțiuni oarecare, acesta va fi pururea instinctiv, și se va traduce prin fapte care... sunt... rezultatul intuiției, și nu al reflecției - considera el. De aici decurge importanța pentru stat și popor de a nu lăsa niciodată să slăbească acel simț de identitate instinctiv pe care natura l-a pus în sânul omului, ca o conștiință întunecată a principalei sale condiții de viață".

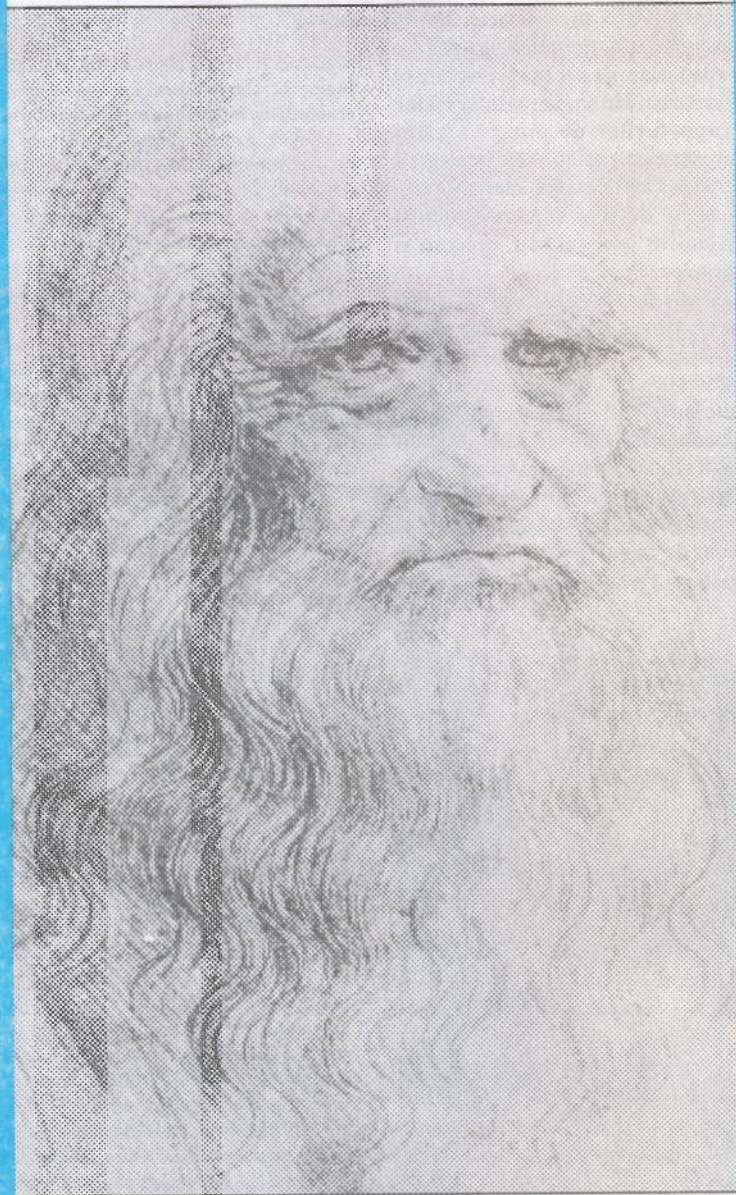
Deosebit de interesante sunt, de asemenea, raționamentele lui Teodor

Rosetti în planul raportului național-internațional. "Câtă vreme ne vom mărgini a rumega ideile și cultura altor popoare - spunea el - nu vom fi în stare a produce nimic original pe tărâmul gândirii, nu vom justifica... prin nimic pretenția de-a forma un grup distinct și autonom în marea familie europeană". Dacă doresc să-și ocupe locul lor în rândul celorlalte națiuni ale lumii, românii, conchide autorul, "vor fi datori a da probe de vitalitate, fără de care nicio ființă nu se poate susține în această luptă cumplită pentru existență. Istoria, ca și natura, nu suferă nici un vacuum, și oricine pretinde a ocupa un loc oarecare în această lume trebuie să fie pururea pregătit de a-l și susține prin punerea în joc a întregii sale existențe. În conflictul de interese ce agită lumea, numai acela se poate menține, care prin valoarea sa intrinsecă răspunde unei trebuințe oarecare a omenirii. Precum natura în procesul ei de selecție înlăturată și confundă în noianul uitării formele hibride și tranzitorii, astfel și istoria înlătură popoarele care nu au știut a-și menține intact sâmburele vital ce constituie originalitatea lor".

O bogată experiență în activitatea politică i-a permis lui Teodor Rosetti să formuleze, în studiul **Scepticismul la noi**, publicat în 1892, valoroase observații de psihologie socială, disciplină cu care este ținut neapărat să opereze omul politic. "Unul din fenomenele cele mai înfrîntătoare ale dezvoltării noastre intelectuale - semnala el în acest studiu - este un fel de scepticism ușor și superficial, care, lăindu-se din ce în ce cuprinde, straturi tot mai adânci ale societății noastre. Prea lenesi pentru a supune cugetării proprii, prea ușori pentru a pătrunde sub vălul înșelător al aparenței, ... cei mai mulți se dedau la critica faptelor și a gândurilor altora, înainte de a fi făcut sau gândit ei înșiși ceva". Acest fenomen psiho-social, întâlnit și în alte perioade istorice, era, după Rosetti, "efectul firesc al prea repede dezvoltări prin care a trecut țara noastră". Reformele sociale "au avut ca efect o dezlănțuire nemărginită a individualismului". Dar nefiind decât "rareori întemeiate pe ceva", această exacerbare a individualismului "a avut ca efect total necunoașterea și a părților bune ale unora și adorațiunea de sine a fiecăruia", soldându-se cu "disprețul și clevetirea tuturor". O asemenea stare de spirit, avertiza omul politic român, "constituie, când se înrădăcește, un adevărat pericol social, care ar putea conduce la disoluțiune societatea ce nu ar ști din timp să înfrîngă tendința obștească (generală - M.N.) de denigrare, disprețul absolut a toate și a tuturor".

Soluția recomandată de Rosetti atunci (și reluată, în diverse formule, ulterior de alți oameni politici), era recursul la doi factori "care întrunesc puterile individuale spre scopuri comune", formând "cimentul puternic ce încheagă moleculele sociale în corp solid și în stare să reziste forțelor distructive": **credința și munca**. Foarte contemporan sună cuvintele consacrate de el **elogierii muncii ca factor de scoatere a unei societăți din marasm, blazare, scepticism sau cinism**: "Ei și numai ei, individul, ca și societatea, datorează existența și propășirea lor; de la ea numai putem aștepta îmbunătățirea soartei noastre, integrarea tot mai apropiată a ecuației lumii. A muncii este... prima datorie morală, precum este și cea mai de căpetenie putere socială".

ARTA AUTOPORTRETULUI LEONARDO DA VINCI

ALBRECHT DÜRER

Preocupări și punctări în mișcarea ideilor

RELAȚII, PRINCIPII ȘI REALITĂȚI INTERETNICE (II)

Dr. Maria COBIANU - BĂCANU

Institutul de Sociologie al Academiei Române

Iată care sunt principalele norme de conviețuire sub semnul democrației, formulate de români în cercetările efectuate atât cu privire la ei ca majoritari, cât și cu privire la minoritari.

După români, **majoritarii, deci ei înșiși trebuie:** să fie conștienți de prezența minorităților naționale și să le asigure bune condiții pentru manifestarea lor culturală, stimă și respect reciproc; să se prezinte la un nivel de comportare mai ridicat decât minoritățile, să le înțeleagă nevoile; să manifeste decență, prietenie, să nu facă deosebiri etnice pe criterii de dominanță numerică; să respecte persoanele aparținând comunităților minoritare și să le dea posibilitatea de a activa social firesc în limitele normelor sociale și ale Constituției; să respecte cultura și dezvoltarea lor, inclusiv limba în relațiile de tot felul, cu excepția celor oficiale; să accepte manifestările religioase și culturale ale minorităților; să asigure prin Constituție și prin legi drepturi egale pentru toți cetățenii țării, fără nici o deosebire; să fie înțelegători, toleranți; să trateze partenerul minoritar ca pe egalul său, fără discriminări.

În concluzie, într-un posibil cod al comportării interetnice, românii exprimă un avansat spirit democratic în calitate de majoritari față de concetățenii minoritari, membri ai comunităților de viață rurale și urbane.

În același timp, românii au formulat o seamă de exigențe - **norme pe care trebuie să le respecte și minoritarii.** În acest fel, subiecții cercetărilor au împlinit, în mod firesc, dezideratul realizării unui echilibru între drepturile acordate minorităților și obligațiile lor față de majoritari.

Principalele exigențe rezultate din cercetare de la minoritari sunt: să respecte legislația țării în care trăiesc, să știe că sunt cetățeni cu drepturi depline ca toți ceilalți majoritari; să respecte normele de conduită, scrise și nescrise, în primul rând, Constituția țării, să nu ceară privilegii; să respecte statul în care trăiesc și să fie loiali lui, nu altuia; să înțeleagă că este necesar de a-și însuși limba țării respective pentru a înțelege ce se întâmplă în jurul lor și pentru a participa activ la soluționarea problemelor comunității; să înțeleagă codul moral al majoritarilor și să facă efortul să-l respecte; să se comporte civilizată, normal cu oricare cetățean majoritar; să respecte istoria, limba și obiceiurile majoritarilor; să nu revendice vreun drept în virtutea minorității care s-ar transforma în privilegiu, dar să se prezinte deschis toate problemele lor specifice; să cunoască și să folosească limba

oficială în relațiile oficiale; să beneficieze de toate avantajele și de toate obligațiile existente într-o țară, alături de populația majoritară.

Dacă vom compara opiniile de mai sus cu cele afirmate de reprezentanții intelectualii ai acestor etnii - turci, tătari, germani, albanezi - se va observa o mare convergență de idei ce duc adeseori până la identitate.

Nu același lucru se întâmplă dacă le vom compara cu opiniile intelectualilor maghiari din Covasna. Spre edificare, redăm câteva:

"Noi avem autonomie pe criterii istorice. Orice minoritate trebuie să se bucure de o discriminare pozitivă ca să-și satisfacă cerințele, să dispună de un cadru organizatoric special, de toleranță, din partea majorității. Discriminarea pozitivă nu poate să aibă influență negativă asupra majorității. Se cere ca minoritarii să fie loiali față de țară și majoritate, dar loialitatea să fie cerută de la minoritari numai dacă majoritarii le acordă drepturile, revendicările formulate. Detensionarea relațiilor interetnice poate avea loc prin descentralizare și printr-o legislație corespunzătoare. Menținerea diabolică a centralismului la ministere nu dă posibilitatea dezamorsării stării conflictuale, ci impune supunerea totală. (Maghiar, Sf. Gheorghe).

"Probleme în relațiile interetnice erau și înainte de '89, dar nu se manifestau la suprafață. Sunt diferențe în aspirațiile etnilor cu rădăcini în conviețuirea de sute de ani. De ce vrem păstrarea limbii materne până la nivel universitar? Pentru că avem o cultură formată de sute de ani pe care vrem s-o păstrăm. Vrem să se modifice Legea învățământului, să obținem reala autonomie locală. Articolul din lege care prevede examen de admitere în limba română este cinic. Cei ce absolvă liceul în limba maternă au șanse puține de reușită. În legile de după '90 minoritățile sunt defavorizate. Unele drepturi au fost anulate. Învățarea limbii române este o constrângere pentru copiii maghiari, iar în familie n-o să ne schimbăm limba de dragul limbii române. România chiar dacă este stat unitar, în el sunt două etnii puternice. Abia așteptăm să vedem cum se aplică Tratatul româno-ungar. Ce este scris pe hârtie nu coincide cu ce se face în practică. Majoritarii ne impun legile. Ei fac legi care ne ating pe noi, minoritarii, legi cu care nu suntem de acord. Lipsa învățământului superior în limba maghiară nu le permite tinerilor să-și facă o cultură temeinică, o

personalitate completă. România nu este stat național. Nu ne oferă drepturi minime de conservare a limbii și culturii. Noi avem drepturi colective. Tradiția Transilvaniei e pe linia autonomiei confesionale, teritoriale. Sute de ani sașii și secuii s-au bucurat de autonomie". (Maghiar, Sf. Gheorghe).

Setul tipurilor de autonomii revendicate de concetățenii maghiari din Covasna și Harghita poate fi amplificat numai trecând prin orașele Sf. Gheorghe și Miercurea-Ciuc, unde la diferite clădiri se observă pancarte cu diferite cerințe. De pildă, în Sf. Gheorghe se poate vedea: "Vrem autonomie financiară la o secție financiară", sau "Vrem autonomie școlară" - acolo unde flutură un steag alb deasupra școlii etc.

Discrepanța între conotațiile conferite democrației în relațiile interetnice de către români, ceilalți minoritari, inclusiv maghiarii din celelate zone ale țării, pe de o parte și liderii intelectuali maghiari din Covasna și Harghita, pe de alta, este evidentă pentru orice cercetător atent al realității etno-sociale din această zonă. Căile de dezamorsare a conflictului latent ce dăinuie și se acutizează pe măsura apelării la jocul democratic trebuie descifrate și utilizate. Una dintre ele afirmată și de intelectualii români din Covasna este cea a dialogului concret, sincer, viu dintre specialiștii români și maghiari în problemele de ordin teoretic, istoric, sociologic care să ducă la detensionare și la o conviețuire normală.

Dacă maghiarii din Covasna și Harghita reclamă discriminări pozitive exprimate în drepturi colective, autonomie teritorială, bugetară, în educație, cultură, administrație acolo unde ei o dețin deja în practică, în virtutea ponderii majoritare, covârșitoare pe care o au, românii minoritari din aceste două județe, care nu sunt recunoscuți nici măcar ca minoritari - statut care le-ar conferi cel puțin drepturi ca tuturor celor 18 minorități din țară - luptă pentru o școală elementară în limba română în propria lor țară, pentru o biserică în credința ortodoxă a moșilor și strămoșilor lor și când nu le este asigurată plutește în derută spre cultura maghiară atotecuprinzătoare în jur.

În numele celei mai clamate democrații, maghiarii se enclavează cultural și etnic, se consolidează economic și social, într-o perpetuă nemulțumire și revendicare, iar românii, aflați la marginea a două culturi, se desprind de propria limbă, cultură și religie, se deznaționalizează pentru a migra cu un statut inferior spre cultura, limba și modul de viață maghiare, cu care au puține afinități organice, de suflet.

REVISTA

OPINIA națională

Tiparul executat de
TIPOGRAFIA
FUNDAȚIEI "ROMÂNIA DE MÂINE"
TEHNOREDACTARE COMPUTERIZATĂ:
Carmen ZAHARIA

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sector 4, Telefon: 330.68.45

Costul unui abonament trimestrial este de 3600 lei. Plata abonamentelor se face prin mandat postal sau dispoziție de plată pe adresa: Fundația "România de Mâine", Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sectorul 4, București, Cont 451.00.972-B.C.R.-S.M.B. Abonamente se pot face și prin oficiile poștale din întreaga țară.

Revista "OPINIA NAȚIONALĂ" se află înscrisă în Catalogul de presă "RODIPET" la poziția 2111.

Cititorii din străinătate se pot abona prin "RODIPET" S.A. P.O. BOX 33-57, Fax 0040-1-3129432 sau 3129433, telex 11995 - Piața Presei Libere nr.1, Sect.1, București - România.

UNIVERSITATEA „SPIRU HARET“

LA SOCIOLOGIE:

O INIȚIATIVĂ VIABILĂ-
Abordarea sociologică
a relațiilor internaționale

Prof.dr. Constantin VLAD

Începând din semestrul al II-lea al acestui an universitar, studenții Facultății de Sociologie-Psihologie a Universității „Spiru Haret” vor audia un curs de sociologie a relațiilor internaționale, ținut de semnatarul acestor rânduri. Introducerea cursului în planul de învățământ s-a făcut la inițiativa conducerii facultății, a prof.dr. Aurelian Bondrea, președintele Fundației „România de Măine” și al Senatului Universității „Spiru Haret”, care a solicitat în repetate rânduri Consiliului științific de profil să contribuie la pregătirea studenților facultății respective în domeniul relațiilor internaționale, desigur, din perspectiva specialității lor.

Din această perspectivă decurg doar caracteristici ale cursului, legate și de unele dificultăți inerente realizării acestuia. Mai întâi, este vorba de noutatea cursului respectiv. Prin conținutul său acesta se diferențiază de programele analitice, să spun, clasice, de teorie a relațiilor internaționale. Această diferențiere este legată chiar de obiectul cursului, care constă în latura obiectivă, adică de ontologia relațiilor internaționale ca domeniu distinct al practicii umane, latura care este examinată doar și mai ales contextual, din rațiuni explicative la diferitele capitole ale studiilor de teorie a relațiilor internaționale. Semnalează că în ultima vreme în gândirea științifică se conturează un curent de abordare sociologică a unor aspecte ale relațiilor internaționale. Aceasta se află, pe de o parte, în legătură cu introducerea unor sensuri nu în înțelegerea unor concepte cheie ale teoriei relațiilor internaționale, cum este cel de securitate națională și internațională. Astfel, alături de accepțiunea tradițională de securitate a statului, cresc preocupările pentru ceea ce se numesc aspecte sociale și economice ale securității, precum și pentru problematica drepturilor omului, pentru securitatea și stabilitatea internațională. Un institut de cercetare de la Viena a enunțat recent conceptul de „Instable security”: securitate care poate fi susținută, păstrată, conservată, o astfel de securitate presupunând totemic aplicarea cunoașterii științifice asupra premiselor sociale ale statelor de securitate, respectiv de insecuritate în viața internațională. Pe de altă parte, abordările sociologice în domeniul relațiilor internaționale se află într-o conexiune strânsă cu o evidentă diversificare a subiecților - sau vectorilor - care intră pe scena internațională și se manifestă pe această scenă. Este vorba, în principal, de multiplicarea organizațiilor, mai ales guvernamentale, prin care societatea civilă, pe plan intern sau la nivel internațional, se exprimă tot mai frecvent în treburile internaționale. Apariția unor astfel de preocupări, încă dispartate și lipsite de coerență și continuitate, dar tot mai întinse, îndreptățește, cred, afirmația că, nu peste multă vreme, literatura de specialitate se va îmbogăți în lucrări solide în acest domeniu, care ar putea

lua forma unei noi discipline de graniță, moment important în procesul neconținut de diversificare a demersului de cercetare și de avans al cunoașterii prin noi diversități în corpul științei. După cum este de așteptat ca planurile de învățământ ale unui număr crescând de universități să includă, ca obiect distinct de studiu, sociologia relațiilor internaționale. Privită într-un astfel de context, introducerea cursului la care mă refer la Facultatea de Sociologie-Psihologie este un semn că Universitatea „Spiru Haret” caută - și reușește - să fie în pas

cu achizițiile contemporane ale științei și învățământului.

În legătură cu caracteristicile cursului de sociologie a relațiilor internaționale, subliniez, în al doilea rând, ceea ce numesc **specificitatea lui**. Am în vedere, în această privință, faptul că, prin tematica sa, cursul trebuie să ofere simultan cunoștințe de teorie a relațiilor internaționale și, totodată, de sociologie. O astfel de dificultate ar fi mai ușor depășită în cazul în care studenții ar fi audiat în prealabil cel puțin o introducere în teoria relațiilor internaționale. În absența unei astfel de introduceri, cursul procedează în felul următor: el prezintă nu numai relații limitate de concepte cu care operează

LA FILOSOFIE:

O IDEE DEMNĂ DE DISCUTAT-
Filosofia filosofiei

Prof.dr. Ion FLOREA

Demersul **metafilosofic** constituie un capitol introductiv și, în același timp, o viziune permanentă, consubstanțială a cursurilor de filosofie, ce se predau și la diferitele facultăți ale Universității „Spiru Haret”, fără de care ar fi greu de conceput educația umanistă și formarea unei gândiri libere, creatoare, a unor specialiști cu un larg orizont cultural. Dezbaterea **problematicii metafilosofice** sau de **filosofie a filosofiei** - în fond conștiința de sine a acestui domeniu al valorilor teoretice - se impune cu atât mai mult cu cât s-a trecut îndată de la înființarea Universității noastre, la predarea unor cursuri de filosofie cu profil larg, ce expun experiențe spirituale și de gândire de valoare universală și națională dintre cele mai variate. Aservită anterior ideologiei oficiale, predarea filosofiei și, din păcate, și cercetarea în acest domeniu, trădau grav specificitatea acesteia ca modalitate de cunoaștere teoretică, liberă de presupuziții și „secundă” în raport cu știința. Depășirea unei asemenea reducere păgubitoare, ce s-a repercutat mai cu seamă în predarea filosofiei în învățământ, ce era concepută doar ca însușirea unei concepții unice, devine condiția cristalizării unei viziuni pe deplin libere și creatoare, pluraliste și tolerante, deschise față de diversele opțiuni și sisteme filosofice. Ideologizarea și, mai

ales, politizarea partizană a filosofiei sunt o tentație a oricărui totalitarism, pentru a se legitima și, pe această cale, încălcând autonomia valorilor și specificitatea creației filosofice. De aici s-a ajuns la extrapolarea aberantă a „partidelor” până în filosofie, ca și în cultură, în genere, care era, în fond, expresia confuziei valorilor și substituției celor politice unor creații spirituale inconfundabile și ireductibile.

Înțelegerea și conceperea filosofiei eliberate de condiționări și de orice orientări prestabile, mai ales politice, cer, totodată, perfecționarea procesului pregătirii viitorilor profesori din acest domeniu, în sensul stăpânirii de către aceștia a disciplinelor sale, îndeosebi a istoriei filosofiei și integrării sistemelor de gândire filosofică în predare. Modul cum se prezintă deocamdată manualul de filosofie din liceu, care mai mult îl încurcă pe elev, decât să-l inițieze temeinic într-ale filosofiei, este un motiv în plus în susținerea pledoariei noastre. Lucian Blaga a simțit nevoia, ca profesor la Universitatea din Cluj, să țină un asemenea curs de metafilosofie în fața viitorilor profesori din acest domeniu, care s-a concretizat, ulterior, în lucrarea sa **Despre conștiința filosofică**. Deși era printre ultimele sale lucrări, Blaga a indicat ca ea să deschidă expunerea sistemului său filosofic. Procedând astfel, Lucian Blaga se

teoria relațiilor internaționale, precum și unele informații privind vectorii relațiilor internaționale, structurile în cadrul cărora acestea acționează, normele care reglementează comportamentul lor în arena internațională. Odată aceste cunoștințe transmise, programa analitică merge mai departe, încercând să descrie și să prezinte determinanții vieții internaționale, motivațiile valorilor împărțite de subiecți, ale atitudinilor adoptate și acțiunilor întreprinse de aceștia - adică tocmai ceea ce latură obiectivă, ce ține de ontologia relațiilor internaționale. În această prezentare se concretizează în studierea **intereselor și raporturilor de putere** a căror cunoaștere constituie cheia înțelegerii științifice a fenomenelor internaționale. Un astfel de procedeu este aplicat cursului în întregul său, precum și diferitelor sale capitole.

Consider că studierea relațiilor internaționale din perspectivă sociologică oferă studenților posibilitatea de a întregi într-un mod interesant și util specializarea pe care o dobândește în universitate. Acestui scop îi servește și măsura prevăzută în programă, ca studenții să alecătuiescă, în faza finală, un chestionar pentru sondaj de opinie pe o temă de mare actualitate a politicii externe românești.

istoria și ideologia, cu alte genuri de înțelepciune, ca cea populară, folclorică. O examinare aparte trebuie să acorde un astfel de curs introductiv relațiilor filosofiei cu științele sociale și umane, precum sociologia, antropologia, politologia, psihologia ș.a., urmărind impactul deosebit pe care ea-l poate avea asupra societății și individualității umane, într-un cuvânt, ceea ce s-ar putea numi „puterea” filosofiei. Analizând problema metodei în filosofie, așa cum a fost concepută aceasta de marii gânditori, cursul respectiv se va opri asupra explicării metodei dialectice și evoluției sale raționaliste și intuționiste, sau asupra unora mai recente, precum metoda hermeneutică, fenomenologică, a analizei logice etc. Dar foarte importantă mi se pare și abordarea **formelor discursului filosofic** - dialogul, dizertația, eseul, aforismul ș.a. - ca și a **limbajului filosofic**, spre deosebire de cel științific și artistic. În acest context, categoriile filosofice și sistemul acestora, împreună cu ceea ce semnifică „problema filosofică”, spre diferență de conceptele și „problemele științifice”, trebuie să-și găsească o tratare corespunzătoare. Nu mai puțin importantă este, pentru cei ce-și fac din filosofie o preocupare de o viață și aceea a „iluziilor” filosofiei, a blocajelor ei dogmatice și decăderii discursului filosofic într-o formă degradată de mistică filosofică, cu scopul evident ca acestea să fie ocolite în practica filosofiei.

În opinia noastră un asemenea curs va trebui să aibă în primul rând un caracter practic-metodic, de inițiere a celor ce se angajează temerar în studiul filosofiei, făcându-și din ea „profesie”. De aceea, o parte fundamentală ar constitui-o activitățile de inițiere în hermeneutica textelor filosofice, în descifrarea și interpretarea acestora, a înțelegerii lor sau altfel spus, deprinderea metodei „analizei de conținut”, foarte utilă nu numai filosofului, dar și jurnalistului. O asemenea nevoie de inițiere prealabilă a studenților-filosofi am resimțit-o acut la aceștia atunci când am predat și seminarizat în anul al III-lea filosofia contemporană și când aceștia trebuiau să studieze individual și să interpreteze unele lucrări cu un înalt grad de dificultate ale unor gânditori ai secolului nostru.

Unii dintre studenții respectivi întâmpinau însă mari dificultăți în studiul lor individual, tocmai pentru că nu aveau inițierea necesară asupra modului cum să abordeze studiul textelor filosofice, fără de care nu se poate vorbi, de fapt, de formarea viitorilor filosofi. Prin urmare, socot că un asemenea curs introductiv, însoțit mai ales de seminarii metodice și practice, își are locul în primul semestru al anului întâi de studii la această facultate, având nu numai rolul de a iniția studenții-filosofi în tainele „meseriei”, de a le înlesni travaliul individual dificil, ci și de a le preîntâmpina și diminua dificultățile de mai târziu ale activității lor independente. O asemenea disciplină de învățământ relevă și o altă concepție despre filosofie, care nu mai poate fi concepută doar ca un corp de cunoștințe, care se cere însușit de studenți, ci ca o activitate vie de chestionare și de interpretare a lumii în ansamblul ei și a ființei umane. Ca replică la propunerea noastră, ni s-ar putea reproșa că multe din problemele semnalate se tratează la alte cursuri de filosofie. Dar pledoaria noastră este ca acestea să fie tratate grupat și dezbătute mai ales practic cu studenții, chiar la începutul anului întâi de studiu de la facultatea respectivă, cu scopul precis de inițiere metodică în filosofie. Astfel de cursuri se predau în alte țări unde filosofia se bucură de aprecierea cuvenită în formarea umanistă și culturală a tineretului și se predau și la noi în perioada interbelică, ca un fel de introducere la studiul filosofiei, care să compenseze opiniile doar spontane despre actul filosofării.⁸

Parafrazând o celebră maximă a lui Rablais putem afirma că filosofia (sau mai curând meditația filosofică) fără conștiința de sine pe care o reprezintă metafilosofia ori filosofia filosofiei („conștiința filosofică”, după sintagma lui Blaga) poate să-i aducă mari chinuri și dificultăți celui care i se dedică, în **extremis**, să-l ducă la impas. De aici, nevoia imperativă a unei asemenea pregătiri speciale, prealabile și preventive.

8. Spre exemplificare amintim lucrările: Julien Freud, *Philosophie philosophique* (Paris, 1990); Jacqueline Russ, *Les méthodes en philosophie* (Paris, 1992); Dominique Folchéd, Jacques Wunenburger, *Méthodologie philosophique* (P.U.F., 1990). După câte știm, profesorul Ion Tudosecu are sub tipar o lucrare de introducere în metafilosofie.